

UNIVERSITÀ
DEGLI STUDI
FIRENZE

FLORE

Repository istituzionale dell'Università degli Studi di Firenze

Magyar írók olasz tükörben (Scrittori ungheresi nello specchio italiano)

Questa è la Versione finale referata (Post print/Accepted manuscript) della seguente pubblicazione:

Original Citation:

Magyar írók olasz tükörben (Scrittori ungheresi nello specchio italiano) / B. Tottossy. - In: MAGYAR LETTRE INTERNATIONALE. - ISSN 0866-692X. - STAMPA. - 47:(2002), pp. 50-51.

Availability:

This version is available at: 2158/350268 since:

Terms of use:

Open Access

La pubblicazione è resa disponibile sotto le norme e i termini della licenza di deposito, secondo quanto stabilito dalla Policy per l'accesso aperto dell'Università degli Studi di Firenze (<https://www.sba.unifi.it/upload/policy-oa-2016-1.pdf>)

Publisher copyright claim:

(Article begins on next page)

Beatrice Töttössy

Magyar írók olasz tükörben

Ötvenkét kortárs magyar író antológiában mutatkozik be hamarosan Olaszországban, az országos viszonylatban kiváló forgalmazást biztosító, egyetemi és magas kulturális közegben nagy presztizzsel rendelkező római kiadó, Carocci Editore, Magyarország és Európa című sorozatának első köteteként *Magyar írók tükörben* címmel, *Villámtréfák és tranzitaforizmak – Írói önarcképek 2002 leütésben* alcímmel, kritikai bevezetővel, rövid biográfiai ismertetővel.

„Bonyolultan magyar” kötetéről van szó. Említendő tény már az is, hogy a kiadó tulajdonosának, Giovanni Caroccinak anyai ágon meglehetősen intenzív magyar kötődései vannak: az 1910-es évek Firenzéjében működő Vedres Márk szobrász unokája, nagyanyja vonala pedig a századeleji magyar liberális radikalizmus egyik „nagycsaládjához”, a mára a világ minden tájára szétszóródott Polányiakhoz vezet vissza. A kötetet, szerzői profilját tekintve, a magyarországi kritika egy idő óta sokat használt terminusa szerint „egyetemesen magyarnak” lehetne definiálni. S ezen több dolgot is kellene érteni az adott esetben. Elsőként azt, hogy a kötet szerzői, többpólusú geopolitikai hovatarozásuk mellett valamilyen fokon egyazon kulturális koiné részesei és használói: kezdve az 1956 és 1989 között a párizsi „exil-író” többnyelvű és többműfajú létformáját élő Papp Tiborral, aki a kötet fedőlapjának is „szerzője”, vagy az eltelt utolsó három évben a Budapesti Olasz Kultúrintézet vezetőjeként is megismert, 1956-ban kezdődő olaszországi, római emigrációjában olasz íróvá lett Giorgio Pressburgerrel, folytatva a háború alatt kisgyerekként Olaszországba menekített, s ma Páviában angol irodalom-professzor és Milánóban „olasz nyelvű magyar költő” Tomaso Kemennyel, majd a magyarországi „nagyokkal” (természetesen minden szempontból érte ezt, a megfelelő helyen a nőírók többértelmű „nagyságát” is magába foglalóan), illetve a „peremvidékről egyetemesülőkkel”, sőt az irodalom „tágas”, határtbontó területein mozgó esztéta-írókkal. Különös fény vetül a kötetre ott, ahol Orbán Ottó egyik utolsó, bensőségesen ironikus, finom kézjegye alakítja az ötvenkét magánszólamra írt „társas szöveget”.

A kötetre s a műfaji választásra alkalmat s ötletet az adott, hogy a magyar kultúra 1999-es frankfurti könyvvásári illetve 2001-es franciaországi „ünneplése” után, 2002-ben, „Olaszországi Magyar Kulturális Évad” nyílt. Ennek minden bizonnyal sajátos lehetősége, hogy az olasz-magyar irodalmi és kulturális világ mai, akadozó, nehézkes dialógusában új energiákat mozgósítson. Erre nagy szükség lenne, hiszen az olasz-magyar kulturális kapcsolatok több évszázad óta impliciten közösségiek, rejtetten-rejtőzködve kommunikáló jellegűek maradtak a legújabb időkig, gyakorlatilag máig. Ez egyrészt azt tanúsítja, hogy az irodalmi műben „történelmi sűrűséget” létrehozó klasszicitásnak mint közös forrásnak köszönhetően, annak ellenére, hogy e források az időben egyre alluzívabbá, áttételesebbé, „homályosabbá” váltak, az eredeti olasz-magyar kapcsolattípus sem a múltban nem akadályozta, sem a jelenben nem akadályozza a tradicionális kulturális érintkezés keretébe beillő információk akár modern nyelvi burookban (pl. egy könnyed s gyorsritmusú zsurnalizmus közegében) való áramlását. Erre friss és jó példa a Márai-regények sikere Olaszországban: bennük a „birodalom perifériájáról”, annak erősen felretorizált értékvilágáról és utópiáiról egy „központot” tapasztalt szem ad pontos tudósítást. Ugyanakkor, ez a többszázados időtartamú, „mozdulatlan” vagy lassított ritmusú olasz-magyar kommunikáció folyamatosan megerősített egyfajta „normatív realizmust”, mely a közösség tagjai részéről osztott és konszolidált értékeket (és csak azokat) reprezentálja, s majdnem kizárólag a jó vagy rossz közötti döntésre illetve az imitáció Bildung-erejére épít. Ezzel a tradicionális kommunikációval szemben egy „kombinatorikus”, „probabilisztikus”, „kísérleti” realizmust igényel a nagyvárosi civilizációban gyökerező olasz-magyar irodalom interkulturális és interlingvisztikus társassága-társadalmisága. Aminek talán legérdekesebb jegye a „totálisan összehasonlító” magatartás, a legapróbb részleteket (is) befogadó „szórt” illetve rétegzett látószög használata, egyben egy „tökéletes érzékenység-érzékiség” esztétikájának szükséglete: a kötet sui generis műfaja ennek az esztétikának felel meg: „villámtréfaszerű írói önarckép” (2002 leütésben), ami valójában egy rövid, tréfás, csattanós jelenet, illetve az irodalmi én-nek a szöveg-mozgásban kirajzolódó, képen distanciált önreprezentációja. S akár a papíryanagban kiadott könyvet tartja kezében az olasz olvasó, akár annak internet hálón publikálendő, kétnyelvű, elektronikus formáját nézi majd, a szöveg-mozgások mint (kétnyelvű) „történelmi valóságok”, a probabilisztikus én-ek pedig mint „virtuális valóságok” egymásra vetítődnek szeme előtt, s „mű-individualitásként” rögzülnek érzékei számára. Az

egyedi egzisztenciális „villámtréfákra” ugyanúgy vonatkozik ez, mint azok antológiát konstituáló egységére. A lejjeb olvasható mű-individualitásokban teljes valóságában érzékelhető módon jelen van irodalmi élet és irodalmi aktus „kettős egysége”, mint a kibernetika korára jellemző fantáziamunka új státuszának eredménye. Ezt figyelembe véve fogalmilag pontosnak tűnik „antropológiai poézisként” (E. Morin) definiálni a racionalizmust és a technológiai víziót egyszerre hasznosító poétikai univerzum látványát.

A fogalom érvényességét és vele a „bonyolult magyar” antológia interkulturális (olasz-magyar) „erejét” lehet érzékelni az olasz elméleti befogadói kontextusban is. Két érdekes példa: Alfonso Berardinelli, a neoavangárd költészet olasz teoretikusa és a „magaskulturális irodalmi zsurnalizmus” egyik legenergikusabb neves szerzője szerint, tévedés abban az elméleti hitben élni, miszerint az a „fontosabb” irodalom, amelyik a művészeti mozgások „motorja” közelében helyet tud magának biztosítani, vagyis amelyiknek a nemzetközi kulturális közegben (a többi irodalomhoz képest) nagyobb energiával tud „forogni”. Életrajz és irodalom koherenciájában (évekkel ezelőtt önként felszámolta professzori munkaviszonyát az egyetemvilág számára elviselhetetlen minősége miatt) Berardinelli a „nem-intézményesített” illetve „nem-manipulált” irodalom szóvivőjének álláspontját képviseli, és arról akar meggyőzni, hogy a központba-törekvés hiábavaló, hiszen a nemzetközi irodalmi rendszer (és könyvpiac) extrém módon „szeszélyes” és folyamatosan „időzavarban szenved”. Berardinelli az underground irodalmi létforma teoretikusa. Izgalmasan, egyszerre közeli-távoli módon eltérő, de ugyanolyan mértékben „erős” a szempontrendszere a római egyetemi tanár Alberto Asor Rosának, aki az irodalmi establishment központi személyiségeként azt állítja, hogy az irodalom történetéből számunkra csak az (lehet; kell, hogy legyen) érdekes, ami „belép” a műbe, s annak „részévé válik” vagyis „részesedik” a „műviségből”. Az ilyen értelemben felfogott (irodalmi) történelmen „kívüli” tény, dolog, esemény, alak, egyén, tett vagy cselekmény nem érint minket: Asor Rosa nyilvánosan, publikusan, konkrétan történelmi és ilymódon extrém „mű-individuum”-ot teoretizálja. Asor Rosa esetében is teljes a koherencia élet és irodalom viszonylatában: ő az „Olasz irodalom” elnevezésű, 1982-ben indított, máig sem befejezett, bár a művek indexéig már eljutott, több-kötetes olasz „Spenót” főszerkesztője, ami a háború utáni Olaszország egyik legnagyobb elméleti vállalkozása (nem véletlenül a legfontosabb olasz nagyipari-kulturális kiadó, a torinói Einaudi publikálja). Az elmélet (is) halad tehát az élet felé, ahogy egy nemrég (2001. ápr. 1.) naplójegyzetében remélte Kertész Imre: „Ha regényteóriáról kell beszélnem, de akár ha csak olvasok is róla, szárazzá változik a szám, akár a tapló. Annyira hiábavaló mindez, annyira csak a plasztikus tehetségen múlik minden, azon, hogy az ember életre tudja-e kelteni a világát, vagy sem. Egy bizonyos korban, egy bizonyos tapasztalatkörrel rendelkező írónak azért ezt már tudnia kell.” S a tét lényegét emelve ki hozzáteszi: „Az egzisztencia nélküli lét, vagy inkább: a lét egzisztencia nélkül: ez a kor nagy újdonsága.”

Kérjük küldje el véleményét címünkre: lettre@c3.hu